

Het nieuwe pensioenstelsel leek zo'n goed idee, maar nu rijzen er toch twijfels

Donderdag verdedigt minister Carola Schouten in de Tweede Kamer de hervorming van het pensioenstelsel. Over de invoering van het nieuwe stelsel is jaren gepraat en het geniet brede steun. Maar nu het bijna zover is, zorgen de stijgende rente en dalende vermogens van pensioenfondsen voor twijfel.

[Gijs Herderschee](#) 15 september 2022, 05:00

De rente uitschakelen als bepalende factor bij de pensioenen, het leek zo'n goed plan. Jarenlang immers blokkeerde die almaar dalende rente de verhoging van de pensioenen. Steeds groter werd de onvrede onder gepensioneerden. Het leek daarom beter met een systeemwijziging de pensioenen te koppelen aan de beleggingsopbrengsten van de pensioenfondsen. Die waren de laatste jaren immers geweldig. Maar in de nu geldende wet woog dat niet op tegen het effect van de ultralage rente.

Na vele jaren onderhandelen waren de meeste betrokkenen het eens over de koerswending. Maar net nu het nieuwe stelsel moet worden goedgekeurd, is opeens alles weer anders. De rente loopt op, waardoor pensioenfondsen er ineens veel beter voor staan. Tegelijk keldert de waarde van de beleggingen van pensioenfondsen. Begin dit jaar waren die ruim 1800 miljard euro waard, nu zijn die volgens de Tweede Kamer al gedaald tot iets minder dan zo'n 1500 miljard. Op dit moment maakt dat nog niets uit, want het effect van de oplopende rente is veel groter. Maar als binnenkort de beleggingsopbrengsten zwaarder gaan wegen, is er meteen weer een probleem.

De pensioenparadox: rente stijgt, vermogens dalen

Ziedaar de pensioenparadox waarvoor kabinet en Kamer zich gesteld zien. De rente is nog niet eens zoveel gestegen, maar toch staan de fondsen er nu al beter voor dan na twaalf jaar bevroren en soms zelfs verlaagde pensioenen. Bij veel fondsen konden die in de zomer voor het eerst in twaalf jaar iets verhoogd worden. In het najaar besluiten pensioenfondsen over verhoging per 2023. Dat zou, als de rentestand gelijk blijft of verder oploopt, een volledige indexatie kunnen worden.

Onder dat gesternte is de Kamer deze week begonnen aan het debat over het wetsvoorstel voor het nieuwe stelsel. Nog altijd wordt het plan gesteund door de regeringscoalitie - VVD, D66, CDA, CU - met inbegrip van de PvdA en GroenLinks. Die twee oppositiepartijen kregen samen met vakbond FNV in ruil voor hun steun een reeks concessies van het kabinet. Denk aan een tijdelijke vroegpensioenregeling, een arbeidsongeschiktheidsverzekering en betere pensioenopbouw voor zzp'ers, verlaging van het tempo waarmee de AOW-leeftijd wordt verhoogd en pensioen voor werknemers die nu nog geen pensioen opbouwen. Veel daarvan moet nog worden uitgewerkt en de linkse partijen willen meer.

Toch slaat nu breed de twijfel toe of het nieuwe systeem wel zo degelijk is. Dat ligt vooral aan de klap die de beleggingen van pensioenfondsen dit jaar te verwerken kregen. Waardedalingen van ruim 10 procent zijn geen uitzondering. Het vermogen van het grootste pensioenfonds, ABP, daalde van 552 miljard eind 2021 naar 486 miljard eind juni: 66 miljard euro minder.

Als de pensioenen vooral afhankelijk zijn van de beleggingsopbrengsten, zoals het nieuwe systeem beoogt, dan zouden de pensioenen van ouderen en de opbouw van werkenden dit jaar fors dalen. Natuurlijk zijn in het nieuwe stelsel dempers ingebouwd, maar de richting omlaag is onmiskenbaar.

Dat dreigt een sta-in-de-weg te worden voor de aanstaande hervorming. Bij de overgang naar het nieuwe systeem moet het vermogen per pensioenfonds namelijk worden verdeeld over de individuele rekeningen van alle deelnemers: ouderen, werkenden en ‘slapers’, mensen die ooit pensioen opbouwden bij het fonds. Bij die verdeling geldt de waarde van de beleggingen op dat moment. Begin dit jaar was er 1800 miljard euro te verdelen, nu nog minder dan 1500 miljard euro, terwijl intussen de pensioenen wel worden verhoogd.

Geldtekort dreigt voor nieuwe pensioenen

Het grote risico is nu dat op al die individuele pensioenrekeningen straks minder geld komt te staan dan bij dat hogere pensioen hoort. Dat kan bij de overgang naar het nieuwe systeem een verlaging van het pensioen of het pensioenvooruitzicht betekenen. Dat is geen aantrekkelijk scenario.

Langzaam sijpelt die onzekerheid door in het debat, dat de komende weken nog vele uren in beslag gaat nemen. Om te beginnen willen de tegenstanders van het nieuwe systeem (alle partijen buiten de coalitie, PvdA en GroenLinks) nu eerst berekeningen en scenario's zien om de gevolgen van de overgang naar het nieuwe stelsel in beeld te krijgen. Hoe houdbaar is dat als de inflatie hoog blijft, als de beleggingen blijven tegenvallen en tegelijkertijd de rente ‘hoog’ blijft? Daarvoor heeft het kabinet eerder al een commissie aan het werk gezet die in de loop van de herfst met een rapport moet komen.

Of dat advies helpt is de vraag. De situatie kan ‘morgen’ - of volgend jaar - weer anders zijn, zo hebben de ontwikkelingen op het gebied van rente en beleggingen dit jaar geleerd. Dat is het dilemma waar de Tweede Kamer nu mee worstelt. Nog heeft geen van de partijen die het nieuwe stelsel steunen zich bedacht en de steven gewend. Maar van het aanvankelijke zelfvertrouwen dat een oplossing voor de pensioenonzekerheid nu eindelijk in zicht is, is weinig meer te bekennen.